

Gn 21,1-21 Sáraj a Hagar (Den matek)

(J 19,25-27)

Jana Daněčková ECM Brno 9.5.2021

- ◆ Asi se divíte, proč jsem vybrala ten dost smutný příběh Hagar a Izmaela. On je dneska zrovna Svátek matek. A dalo by se na to kázat takovým tradičním, příjemným, hezkým způsobem, připomenout vděčnost vůči maminkám, vzpomenout na ty, co už odešly k Pánu. Jenže jsem si uvědomila, že Bible se k tomu tématu vyjadřuje spíš pomocí odstrašujících příkladů. Bible má vůbec tendenci nás zneklidňovat, vyvádět z rovnováhy. A tak bych dnes spíš chtěla obrátit pozornost k faktu, že v celých dějinách byly a i dnes jsou maminky, kterým nikdo kytičku nedonese, které zažívají jen starost, bolest, nejistotu a nevděk. Případně, které se nikdy matkami stát nechtěly. Měly bychom jim věnovat přímluvnou modlitbu.
- ◆ Navíc nám tento příběh také nabízí průhled do toho, jak lidé ve Starém zákoně přemýšleli, jaké měli hodnoty. A pozor, to neznamená, že to byly vždycky dobré hodnoty. Bible je nejen zneklidňující. Je někdy trošku sarkastická vůči kulturnímu naprogramování. A to bychom měli vědět. Když čtete příběh z Bible, tak byste měli umět rozpoznat, kdy kritizuje lidi a jejich zažitá předpoklady. Není nic trapnějšího, než když někdo tohle nepozná, a buď se rozčiluje nad tím, co se píše, nebo ještě hůř, má pocit, že by to měl napodobovat.
- ◆ Ten náš příběh o Hagar je vlastně druhá půlka příběhu. Ten začíná o několik let dříve. *Sáraj, žena Abramova, mu nerodila. Měla egyptskou otrokyni, která se jmenovala Hagar. Jednou řekla Sáraj Abramovi: „Hle, Hospodin mi nedopřál, abych rodila, vejdi tedy k mé otrokyni, snad budu mít syna z ní.“ Abram Sárajiny rady uposlechl. Vzala tedy Abramova žena Sáraj svou otrokyni, Hagaru egyptskou, deset let po tom, co se Abram usadil v kenaanské zemi, a dala ji svému muži Abramovi za ženu. I vešel k Hagaře a ona otěhotněla (Gn 16,1-4a).*
Když to čte někdo, kdo Bibli moc nezná, tak mu to asi přijde jak telenovela z jiné planety. Sára přímo strká manželovi do postele milenkku. A není to žádáná hippies idylka, štedrá volná láska pro všechny, otevřené manželství a tak podobně. Takové věci se beztak dějí spíš ve fantazii než v reálném životě. Jde o čistý pragmatismus, o dítě. Hlavně o dědice, ale vlastně také o naplnění touhy po mateřství.
- ◆ Sáraj toužila po dítěti. Zčásti prostě přirozeně, bezprostředně jako žena. Většina žen touží mít dítě. I velká část mužů, Abram také. Ale pro Sáru šlo tehdy o víc - mateřství bylo ve společnosti považováno za účel života ženy. Neplodná žena byla označována za bezcennou. Plodnost byla v té kultuře vlastně modla, někdy úplně doslova, pohanská náboženství toho byla plná. Nezapomínejte, že v té době byl Abram asi jediný člověk, kdo opravdu věřil v Hospodina. Sáraj? Kdo ví. Rozhodně v těch příbězích nevystupuje jako někdo, kdo má plnou důvěru v Hospodina. Moc nevěří Jeho slibům. Kdyby v Něho více věřila, tak by měla asi i větší obranu proti tomu hroznému společenskému nátlaku, proti těm útokům na sebevědomí - neplodná žena, jsi odpad, jsi nic, dobrá jen na smetiště.
- ◆ A tak se mateřství, tak krásná věc, stalo vlastně součástí společenského boje, kastovního systému. Máme o tom i jiné biblické příběhy. Myslíte si, že to Bůh tak plánoval? Že se Mu líbilo, k čemu v rodinách docházelo - žárlivost, komplexy méněcennosti, pohrdání a pýcha?
- ◆ Gn 16,4b-11: *„I vešel (Abram) k Hagaře a ona otěhotněla. Když viděla, že je těhotná, přestala si své paní vážit. Tu řekla Sáraj Abramovi: „Mé příkoří musíš odčinit. Sama jsem ti dala svoji otrokyni do náruče, ale ona, jakmile uviděla, že je těhotná, přestala si mě vážit.“*

At' mezi mnou a tebou rozsoudí Hospodin.“ Abram Sáraji odvětil: „Hle, otrokyně je v tvých rukou, nalož s ní, jak uznáš za dobré.“ Od té doby ji Sáráj pokořovala tak, že Hagar od ní uprchla. Nalezl ji Hospodinův posel ve stepi nad pramenem vody, nad pramenem při cestě do Šúru, a otázal se jí: „Hagaro, otrokyně Sáraje, odkud jsi přišla a kam jdeš?“ Odvětila: „Prchám od své paní Sáraje.“ Hospodinův posel jí řekl: „Navrat' se ke své paní a pokoř se pod její ruku.“ Dále jí řekl: „Velice rozmnožím tvé potomstvo, takže je nebude možno ani spočítat.“ A dodal: „Hle, jsi těhotná, porodíš syna a dáš mu jméno Izmael (to je Slyší Bůh) , neboť Hospodin tě ve tvém pokoření slyšel.

- ◆ Tady to máme - Hagar byla také obětí toho systému: otrokyně, nemohla odmítnout, když z ní udělali konkubínu. Byla k politování, nikdo z nás by nechtěl takhle žít. A když otěhotněla, tak najednou její společenské postavení prudce vylétlo nahoru. A bohužel reagovala, jak už tak utlačovaní reagují - začala se kochat svým postavením, dávat najevo, že teď už není nula, že je někdo.
To všechno bylo hrozně špatně. Úplně rozvrácené vztahy. Fakt hloupý nápad, nahrazovat Boží slib zázraku nějakou konkubínou. Ale bylo by laciné a omezené blahosklonně odsoudit Abrama, Sáráj i Hagar, a říct: Můžete si za to sami. Kdo tohle říká, vůbec nechápe, pod jakým společenským tlakem žili.
- ◆ A tak první poučení je - lidská porušenost, zlo a hřích není jenom v individuálním rozhodnutí. Je také ve společnosti, v názorech, hodnotách, v nepsaných pravidlech, v rodinných vztazích, literatuře atd.
Hlupák odsoudí Sáráj za to, že byla pitomá a malověrná.
Moudrý člověk upozorní, že za jejími akcemi stálo veškeré učení jejího táty, mámy, prarodičů, a lidí obecně.
A tak - mateřství je krásná věc. Úžasný Boží nápad. Ale my hříšní lidé jsme naprosto schopní z něho udělat nástroj psychického týrání - nebo modlu. Případně obojí. Pokud to osobně nezažíváme kolem sebe, buďme rádi. Ale všude ve světě, i v naší zemi, jsou miliony příkladů.
- ◆ Hospodin se Hagar zastal. Hospodin viděl její trápení. Ale chápal i Sáráj. Nezavrhl ji, nakonec jí dal syna, jak zaslíbil.
My se máme učit od našeho Pána být nezávislý na předsudcích. A hlásat Jeho moudrost a Jeho lásku, která chápe širší souvislosti.
- ◆ Příběh Hagar pokračuje o léta později, četli jsme to na začátku. A já bych chtěla hlavně upozornit, že i tentokrát se mateřství stalo pro Hagar zdrojem utrpení. A je v tom nevinně. Ona sama nic neudělala, může za to Izmael a Sáráin přehnaná reakce.
Nezmiňuje se, kolik bylo Izmaelovi let, někteří vykladači píší, že už byl teenager. A byl - pošťvač. Co to asi znamená? Tady máme takovou slovní hříčku - doslova je to ten, kdo žertuje, odvozené od stejného slova jako jméno Izák - Smíšek. Takže Sára byla šťastná, že se konečně může smát, pojmenovala syna Smíšek - ale vypadá to, že nejvíc se smál Izmael. To slovo smát se může mít i negativní významy, posmívat se, nebo ještě horší. Izmael byl asi ten typ staršího bráchy, který dělá sourozenci ze života peklo už jenom slovy. Ale těžko říct, jestli to bylo tak zlé, aby ho poslali pryč takhle - jenom s matkou, bez doprovodu, bez zázemí. Sára reagovala přehnaně. Jako tygřice, co brání mládě.
- ◆ Takže - zase to není žádná rodinná idylka, mámy, které by se radovaly nad svými dětmi. Sáráin syn je obětí šikany a Hagarin syn jí dělá problémy, když je nejméně potřebuje, myslí jen na svou zábavu a ne na máminy starosti. To je věc, která asi potká každou mámu. Ale tady to mohlo skončit smrtí obou. A tak je tu zase poučení, slovy Příslloví (10,1): *Syn moudrý dělá radost otci, kdežto syn hloupý působí žal matce.*
Každý z nás, jak tu jsme, dělal někdy mámě těžkou hlavu a vůbec nemyslel na následky svých činů. Jsou tu i mámy, které zažily nějaké to trápení se svými dětmi. Částečně je to

prostě součástí života. Například Pán Ježíš si musel vybrat mezi zachráněním světa a bolestí své mámy. Ale je to čistá nezodpovědnost a sobectví. Izmael nebyl tak mladý, aby určité věci, například zádrhlele společenského postavení, nechápal - ale zřejmě to byl frajírek, myslel jen na svou krutou zábavu. A největší cenu za to platila Hagar - kromě smrtelného nebezpečí na ni doléhala navíc agonie matky.

- ◆ Hospodin se jí zastal. Hospodin je v obou těch příbězích jediná kladná postava. On chápe, soucítí, dává najevo sounáležitost. Upřímně, i když Hospodin používá ve styku s lidmi zájmena mužského rodu, nechová se jako starověký orientální chlap. Vidí a chápe, co Hagar prožívá - jako otrokyně, konkubína a matka nezdárného syna. Ale vidí i Sáru, zahořklou komplexem méněcennosti a později mámu tygřici, která je kvůli svému dítěti schopná nespravedlnosti.
- ◆ Ten příběh je tu pro nás jako varování a výzva. Hlavně, abychom se nedopouštěli těch samých kiksů. Mateřství je Boží dar - ale ne jediný zdroj identity pro ženu. Když má někdo v rodině moc, tak musí pečlivě zvážit, co je moudré a spravedlivé - vid', Abrame? A děťátka, mějte na paměti, že vaše nezbednosti mohou přerůst v průšvih, co bude pro vaši mámu agoníí.
- ◆ Ale není to varování jenom soukromé, pro jednotlivce. Je to i varování, jak společnost jako celek může i z něčeho krásného udělat nástroj útlaku. Jak souzení, odsuzování, klepy, a také blahosklonnost a neochota řešit problémy, jsou vlastně mocné síly zla. Lidé se rozčilují nad krádežemi, podvody a vraždami, ale pohrdavé pohledy a uštěpačné poznámky, to ani nepovažují za hřích. Některým to bude muset vysvětlit až Bůh na Posledním soudu, dřív to nepochopí.
- ◆ Ale ten příběh je také o Bohu jako zastánci, chápavém opatrovníku, o tom, který vynahrazuje nespravedlnosti světa. Který přichází k nešťastným lidem a ujímá se jich a rozumí jim. Po celém světě žijí maminky, které nemají to štěstí, že je manžel miluje a děti jsou na ně jakžtakž hodné. Vzpomeňme na ně v modlitbách. Buďme vděční za všechny dobré vztahy v rodině. A učme se být jako Bůh, mít porozumění, chápat ty nejhlubší motivy. A učme to všechny okolo.
Amen.

